

Nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmény miatt elítéltek körében büntetésvégrehajtási intézetben végzett kriminológiai kutatás módszertani kérdései

Bevezetés

A kriminológia tudományának hazai művelői büntetőpolitikai megfontolásokból is egyre inkább elsődleges igényként határozták meg, hogy a kutatások ne általában a bűnözést mint társadalmi tömegjelenséget vizsgálják, hanem az egyes bűncselekményi kategóriák, társadalmi rétegek vagy sajátos elkövetői csoportok konkrét jellemzőit próbálják feltárni. Nevezetesen állapítsák meg, milyen összetevők idézik-segítik elő a meghatározó jelenségeket, kímunkálva a külső és belső összefüggéseket, a megvalósulás folyamatában meglévő törvényszerűségeket, az elkövetők és a sértettek magatartásának közrehatását, valamint a fenti ismeretek birtokában határozzák meg azokat az állami és társadalmi teendőket, intézkedéseket, amelyek hatékonyan segítik elő az össz-bűnözés, illetve az elemzett társadalomellenes magatartások megelőzését.

Az előzőekben ismertetett kívánalom nem csupán teoretikus megfontolásokból eredt, hanem a bűnözés terjedelmének és dinamikájának az 1975-ös évtől kezdődő és — három évet kivéve — 1982. évig tartó fokozatos, majd az 1983-as évben bekövetkezett robbanásszerű emelkedése szükségyszerűen követelt meg.

Az előzőekben vázolt — tudományos és kriminálpolitikai — elvárásoknak megfelelően készült el a közelmúltban több kandidátusi disszertáció, éspedig *Gönczöl Katalin* a társadalomra legveszélyesebb, visszaeső bűnelkövetőket tipologizálta, *Bakóczy Antal* az „eredendő bűn” az emberölés körülményeit tárta fel, *Finszter Géza* az állam elleni bűncselekmények — az összeesküvés és a kémkedés — kriminológiai elemzését végezte el, *Horváth Anna* a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelmének fejlődési tendenciáit határozta meg és mutatta be, *Korinek László* meggyőzően bizonyította be, hogy a latens bűnözés terjedelmének és dinamikájának meghatározása igen problematikus, és *Tauber István* napjaink égetően aktuális társadalmi ellentmondásait, a hátrányos helyzet és a cigánybűnözés összefüggéseit értékelte.

Tanulmányunk a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények miatt elítéltek körében végzett tudományos kutatásunk módszertani kérdéseit mutatja be figyelembe véve a vizsgált bűncselekményi csoport egyes kriminológiai sajátosságait is.

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények vizsgálatát — egyebek mellett — azért tartottuk időszerűnek mert egyrészt a partnerkapcsolatok, a házasság intézményének a szocializmus építésének jelen szakaszában való létjogosultsága, a monogámia, a külső kapcsolatok megítélése, a szexualitás, a nemek közötti viszony, a nemi szabadság és szabadosság mint napjaink időszerű problématicája minden korosztály és társadalmi réteg számára igen jelentős. Másrészt pedig azért, mert véleményünk szerint vállalkozásunk indokoltságát megalapozza a nemi erkölcs elleni bűncselekmények számának növekedése, amelyen belül a legmagasabb arányt az általunk vizsgált bűncselekmények — az erőszakos közöszülés, a szemérem elleni erőszak, valamint a természet elleni erőszakos fajtalanság esetei teszik

ki. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények 1984. évben — az előző évhez képest — 9,8%-kal emelkedtek, 1209 ilyen jellegű bűncselekmény elkövetése vált ismertté.

Témaválasztásunkat negymértékben befolyásolta a különböző felmérések egybehangzó megállapítása is, mely szerint a közvélemény, a társadalom tagjai — az összбүнözés minimális részét kitevő állam és emberiség elleni büntetteket nem tekintve — a legsúlyosabban az élet elleni szándékos támadásokat és a nemi erkölcs elleni erőszakos cselekményeket ítélik meg.

I. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények főbb morfológiai jellemzői Magyarországon

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények főbb morfológiai jellemzőinek ismeretése és elemzése előtt szükségesnek tartjuk megállapítani, hogy a jogerős elítélések számszerű alakulását egyes külső (alapvetően büntető anyagi-, eljárási- és büntetéspolitikai jogi) tényezők is befolyásolták. Ilyenek voltak az állami akarat megnyilvánulásai, mint pld. a vizsgált időszakban gyakorolt közkegyelem, a Legfelsőbb Bíróságnak az ítélkezési gyakorlatra, főleg az egység-többség kérdésre ható elvi irányítása, kollégiumi állásfoglalásai és eseti döntései, a бүнүldöző szervek, elsősorban a rendőrség operatív, felderítő tevékenységének minőségi javulása, a különböző tudományágaknak a cselekményt és az elkövetőt érintő legújabb eredményei. Igen nagy jelentőséggel bírt az a törvényi szabályozás, mely szerint az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak alapesetének bűncselekménye csak magánindítványra büntethető. Ez utóbbi esetet tekintve ugyanis a vizsgált időszakban nemcsak a gazdasági-társadalmi viszonyok alakultak át, fejlődtek, hanem az erkölcsi szférákban, az egyes magatartások megítélésében is változások következtek be. Az előzőekben elmondottakon kívül az adatok értékelésénél még a demográfiai tényezőket, a lakosság számának változásait is figyelembe kellett venni.

I. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények dinamikája

A nemi erkölcs ellen erőszakos bűncselekményeknek a felszabadulás előtti hazai előfordulási arányát tekintve előre bocsátjuk, hogy a korabeli бүнүgyi statisztika az erőszakos nemi közösülés és megfertőztetés számadatait együtt szolgáltatta.

A század második évétől közvetlenül az az I. világháború kirobbanását megelőző 12 év — témánkat érintő — adatai a következők:

Év	Elítéltek száma	Növekedés az előző év %-ban	Év	Elítéltek száma	Növekedés az előző év %-ban
1902	191	—	1908	311	110,3
1903	253	132,5	1909	355	114,1
1904	281	111,1	1910	369	103,9
1905	212	75,4	1911	428	116,0
1906	239	112,7	1912	418	97,7
1907	285	119,2	1913	474	113,4

E táblázat alapján a vizsgált időszakban a jelzett bűncselekmények üteme mutat állandóságot. Így ennek megfelelően az évenkénti átlagos növekedési ütem (mértani átlag) 108,71, azaz 8,7%. Más szóval, a növekedés exponenciális trendfüggvénnyel fejezhető ki.¹

A II. világháborút közvetlenül megelőző időszakban — 1936—1938 — szemérem elleni büntett és vétség elkövetése miatt évente átlagosan 767 főt ítéltek el, a 100 000 lakosra jutó gyakoriság 8,0 felett volt. Így 1938. évben a bűncselekmények megvalósításáért 765 főt vontak felelősségre, ami azt jelenti, hogy 100 000 lakosra 8,2 elítélt jutott.²

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények alakulását tekintve 1933—1938 között évente átlagosan 610, az 1936—1938-as években pedig 540—550 főt ítéltek el. Ez utóbbi esetben 100 000 lakosra 6,0 elítélést jelentett.³

A felszabadulás után — az utóbbi 20 év során — a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények száma a következőképpen alakult:

Év	Átlag	Év	Átlag
1965—1967	875	1977—1979	813
1968—1970	1118	1980—1982	861
1971—1973	1028	1983—1984	1155
1974—1976	876		

A gyakorisági mutató 100 000 lakosra számítva húsz évvel ezelőtt 8,6 volt, majd 1968 1973-as évek között 10,8 fölé emelkedett. Az 1970-es évek közepétől a gyakorisági mutató csökkent, de az utóbbi három évben ismét a korábbi szintet érte el. Legmagasabb értéket 1984-ben mutat, az elmúlt évben 1209 esetben követtek el nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményt, amely 11,3 gyakoriságnak felel meg.

Figyelemre méltó, hogy a cselekményeknek ez a kb. 31,0%-os növekedése az elkövetők és az elítéltek számában egyelőre nem jelentkezik és ily mértékben feltehetően nem is fog.

A cselekményeknek és az elkövetők, elítéltek számaránya közötti eltérést egyrészt az időeltolódás okozza (eljárások elhúzódása), másrészt viszont a különbséget igen nagy mértékben befolyásolja az egység-többség alkalmazásában bekövetkezett bírói gyakorlat módosulása is. Így pl. 1965. évben az erőszakos közönség és szemérem elleni erőszak miatt elítélteknek csupán 25,0%-át sújtották halmazati büntetéssel. Az arány 1975. évben 30,0%, 1983-ban pedig több mint 35,0%-ra emelkedett. Ez önmagában is kb. 10,0%-kal több bűncselekmény regisztrálását eredményezte.

Ami a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményeknél a latenciát illeti, a két leggyakrabban megvalósuló ilyen jellegű bűncselekmény — az erőszakos közönség és a szemérem elleni erőszak — elkövetői közül 1968—1978 között évi átlagban 75, az utóbbi öt évben pedig 80—90 főt nem lehetett felderíteni. Kiemelkedően magas az 1983-as év volt, amikor 120 ilyen bűncselekmény elkövetője maradt ismeretlen.

Igen figyelemreméltó a látencia kérdéséről egy Baranya megyei felmérés tanulsága. Korinek László 1982-es baranyai felméréséből kitéjük, hogy az előző 12 hónap során 21 fő volt erőszakos közönség sértettje. A 21 esetből 19-et (!) nem jelentettek fel, tehát a látencia szintje tapasztalatai szerint 90%-os. A 19 elmaradt feljelentésből 16-nak sikerült az okát felkutatni; 5 esetben az elkövető és a sértett speciális viszonya (rokon, jó ismerős), 5 esetben

¹ A magyar szentkorona országainak bűnügyi statisztikája 1904—1908. évekről. Bp. 1910 82. old. illetve: A magyar birodalom bűnügyi statisztikája az 1909—1913. évekről. Bp. 1919.

² Az üzletszerű kéjelgés az értékelt időszakban nem minősült bűncselekménynek. Vö. Rózsa János: Szexuális bűnözés. Bp. 1977. 400. old.

³ V. ö. Rózsa: i. m. 411. old.

a székely, 1 esetben a sértett a cselekményt csekély jelentőségűnek ítélte, 1 esetben a nyomozhatóságok munkájáról szerzett rossz tapasztalat, 3 esetben a bizonyítás kilátástalansága és 1 esetben az igazságszolgáltatáson kívüli út megválasztása volt a feljelentés elmaradásának konkrét oka. (Korinek László szíves közlése nyomán.)

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények közül legfigyelemreméltóbb a természet elleni erőszakos fajtalanság cselekményének és elkövetői számának folyamatos emelkedése. Amíg az 1960-as években átlagosan évi 30, addig az utóbbi négy évben 60 főt ítéltek el ilyen jellegű bűncselekmények elkövetése miatt.⁴

2. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények struktúrája

A felszabadulás után a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények miatt jogerősen elítéltek számának alakulását az egyes eltérő minősítésű alakzatok alapján a mellékelt táblázatoknak megfelelően — az alábbiak szerint értékeljük 1962. év II. félévtől 1984. év december 31-ig.⁵

Az időközbeni jogszabályváltozás csupán egyes tényállások elnevezéseit és a törvényben megjelölt paragrafusainak számát változtatta meg, azonban a bűncselekmények tartalmi ismérveit nem érintette. A továbbiakban a hatályos jog által használt definíciókat és az egyes paragrafusok számszerinti meghatározását vesszük alapul.

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményeknek az előzőekben ismertetett terjedelmét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az 1962—1984 közötti 23 évben összesen 12 018 elkövetőt ítéltek el jogerősen a nemi erőszak különböző változatainak megvalósítása miatt, évente átlagosan 522,5 főt.

Ebből a különböző minősítésű tényállások megoszlása a következő: erőszakos közösülés megvalósítása miatt ítéltek el az elkövetők több mint kétötöd részét (41,5%), függő helyzetet kihasználva történt az elkövetés 7,2%-ban és többen, azonos alkalommal az esetek csaknem egyötöd (19,1%) részében. A szemérem elleni erőszak miatt elítéltek részvételi aránya eléri az egyötöd (20,6%) részt, ennek minősített esete az 5,7%-ot. A természet elleni erőszakos fajtalanságot és minősített esetét pedig 5,9%-ban követték el.

Az összes erőszakos közösülések miatt elítéltek aránya tehát meghaladja az esetek kétharmad (67,8%) részét.

Az egyes, eltérő minősítésű alakzatokat elemezve az *erőszakos közösülés alapesetének* elkövetése miatt jogerősen elítéltek számaránya 1963—1976 között minden évben meghaladta a 200 főt, 1976. évben pontosan 200 volt. Kiugró értéket az 1970 és 1967-es évek mutatnak, az előbbi 280, az utóbbi 271 jogerősen elítélt elkövetővel részesedik. Három évben — 1977—1979 — az elítéltek száma nem érte el az évi 200 főt, 1980-tól viszont minden esetben 200 fölött, 1984. évben 215 fő volt.

A vizsgált 23 évben átlagosan 216,7 főt ítéltek el jogerősen erőszakos nemi közösülés alapesetének elkövetése miatt. (1. sz. táblázat)

A „*függő helyzetet*” kihasználva elkövetett bűncselekmények miatt elítéltek száma igen nagy szóródást mutat. A jogerősen elítéltek létszáma évi 24-től 60-ig terjed. A kiugró — 60 fő

⁴ Tájékoztató a bűnözésről. 1965—1984. évi kiadványok. Bp. A bűnözés alakulásának főbb jellemzői Magyarországon. 1968—1982. között. Bp. 1983.; Birósági Statisztika 1983. Bp. 1984. Vö.: *Vjégh—Gönczöl—Kiss—Szabó*: Erőszakos bűntettek és elkövetők. Bp. 1973. 60—67. old.; *Dávid Gábor*: A bűnözés egyes tendenciái Magyarországon B. Sz. 1977. évi 9. sz. 85—88. old.; *Somogyi József—Vass László—Madácsi Imre*: A bűnözés helyzetének és a bűnüldözés hatékonyságának mérése. B. Sz. 1979. évi 8. sz. 21—29. old.; *Rózsa*: i. m. 391—411. old.; *Kovács Lajos*: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények alakulása 1976—1980 között. B. Sz. 1982. évi 2. sz. 92—96. old.; Tájékoztató az egységes rendőrségi és ügyészségi bünyügyi statisztika adataiból. Bp. 1984.

⁵ A továbbiakban csupán a férfi felnőttkorú elítéltek adatait ismertetjük és elemezzük.

1. sz. táblázat

Erőszakos közösülés [Btk. 197. § (1)]

Év	Elítéltek száma	Év	Elítéltek száma
1962. II. félév	143	1974.	232
1963.	222	1975.	211
1964.	231	1976.	200
1965.	210	1977.	192
1966.	217	1978.	157
1967.	271	1979.	180
1968.	223	1980.	203
1969.	239	1981.	218
1970.	280	1982.	215
1971.	225	1983.	201
1972.	244	1984.	215
1973.	257		

elítéléssel — az 1969. év vesz részt, ezt megközelítő értékkel — 53, ill. 51 — az 1966. és az 1968. év jelentkezik.

A megvizsgált időszak alatt évente átlagosan 37,6 főt ítéltek el jogerősen a nevelés (felügyelet) alatt álló személy sérelmére elkövetett erőszakos közösülés bűncselekménye miatt, 1984. évben 40 főt. (2. sz. táblázat)

2. sz. táblázat

Nevelés (felügyelet) alatt álló személy sérelmére elkövetett erőszakos közösülés [Btk. 197. § (2)a]

Év	Elítéltek száma	Év	Elítéltek száma
1962. II. félév	17	1974.	37
1963.	36	1975.	43
1964.	43	1976.	24
1965.	47	1977.	41
1966.	53	1978.	26
1967.	36	1979.	28
1968.	51	1980.	24
1969.	60	1981.	29
1970.	48	1982.	30
1971.	46	1983.	31
1972.	41	1984.	40
1973.	36		

Figyelemreméltóan alakult a *többek által elkövetett erőszakos közösülések* miatt elítéltek részvételi aránya. A legmagasabb (174) értéktől, a legalacsonyabb előfordulásig (42) bizonyos években ismétlődő eltérések tapasztalhatók. Az 1962. év II. félévétől eltekintve, 1963. évben volt az előfordulási arány a legalacsonyabb, 42 jogerős elítéléssel. Ezt követően 2 éven keresztül (1964, 1965.) az elítéltek száma meghaladta az évi 110 főt, majd 4 éven át (1966—69) évi 90 alatt maradt. Az ezt követő 8 évben (1970—77) a jogerős elítéltek száma egy év kivé-

telével minden esetben meghaladta a 110 főt, 1978—81 között viszont ismét 100 alá került. Az 1982. évben az elítéltek száma újból 110 fölé emelkedett, ez a szám 1983. évben 86 főre csökkent.

A nagymérvű elítélések ellenére 23 év átlagában évente 99,4 főt ítéltek el jogerősen többek által elkövetett erőszakos közöszlés bűncselekmények elkövetéséért, 1984. évben 99 főt. (3. sz. táblázat)

3. sz. táblázat

Többek által elkövetett erőszakos közöszlés [Btk. 197. § (2) b]

Év	Elítéltek száma	Év	Elítéltek száma
1962. II. félév	28	1974.	120
1963.	42	1975.	132
1964.	115	1976.	106
1965.	119	1977.	117
1966.	82	1978.	84
1967.	83	1979.	82
1968.	72	1980.	93
1969.	88	1981.	91
1970.	174	1982.	111
1971.	131	1983.	86
1972.	120	1984.	99
1973.	113		

A szemérem elleni erőszak elkövetése miatt elítéltek aránya is igen változatos képet mutat. Itt a legmagasabb érték évi 125, amely két évben is előfordult, de szintén két esetben 124 elítélést találunk. Összesen 14 évben haladta meg az elítéltek száma a 100 főt, és évi 90 alatti elítéléssel egy esetben sem találkoztunk.

A 23 év átlagában évi 106 főt ítéltek el jogerősen szemérem elleni erőszak bűncselekménye alapesetének elkövetése miatt, 1984-ben 99 főt. (4. sz. táblázat)

4. sz. táblázat

Szemérem elleni erőszak [Btk. 198. § (1) bek.]

Év	Elítéltek száma	Év	Elítéltek száma
1962. II. félév	71	1974.	124
1963.	95	1975.	98
1964.	117	1976.	117
1965.	109	1977.	104
1966.	106	1978.	96
1967.	125	1979.	94
1968.	113	1980.	98
1969.	97	1981.	95
1970.	125	1982.	111
1971.	107	1983.	124
1972.	118	1984.	117
1973.	114		

5. sz. táblázat

Nevelés (felügyelet) alatt álló személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak [Btk. 198. § (2) bek.]

Év	Elítéltek száma	Év	Elítéltek száma
1962. II. félév	19	1974.	26
1963.	27	1975.	20
1964.	39	1976.	40
1965.	26	1977.	32
1966.	32	1978.	26
1967.	38	1979.	25
1968.	35	1980.	13
1969.	35	1981.	21
1970.	32	1982.	23
1971.	37	1983.	38
1972.	33	1984.	30
1973.	31		

6. sz. táblázat

Természet elleni erőszakos fajtalanság [Btk. 200. § (1) bek.]

Nevelés (felügyelet) alatt álló személy sérelmére elkövetett természet elleni erőszakos fajtalanság [Btk. 200. § (2) bek.]

Év	Elítéltek száma	elítéltek száma
1962. II.	23	
1963.	17	
1964.	24	
1965.	25	
1966.	25	
1967.	35	
1968.	26	
1969.	28	
1970.	20	
1971.	16	
1972.	29	
1973.	24	
1974.	33	
1975.	29	
1976.	33	
1977.	36	
1978.	29	
1979.*	32	3
1980.	32	2
1981.	41	2
1982.	44	4
1983.	41	5
1984.	55	9

* 1979. július 1-ig a 200. § (1) és (2) bekezdése szerint minősülő esetekre nincs külön adatunk.

A szemérem elleni erőszak minősített esetének elkövetése miatti elítélés évenkénti szóródása az előzőekhez képest kevésbé változatos. Az előfordulások — kivéve az 1980-as évet — 20 és 40 között ingadoznak, több mint fele részben meghaladják az évi 30 elítélést. Az 1984-es évben az elítéltek száma (30 fő) kevéssel meghaladja a vizsgált időszak átlagát, amely évi 29,7 fő volt. (5. sz. táblázat)

Két évet (1963 és 1971) leszámítva a természet elleni erőszakos fajtalanosság bűncselekményének elkövetése miatt elítéltek számaránya az évi 23—44 fő között mozog. Az éves elítélési ráta az esetek kétötöd (40,9%) részében meghaladja az évi harminc főt, kiugró legmagasabb előfordulás az 1984-es évben volt, 55 fő.

A 23 év átlagában évi 30,3 főt ítéltek el jogerősen természet elleni erőszakos fajtalanosság bűncselekményének elkövetése miatt. (6. sz. táblázat)

A nevelés (felügyelet) alatt álló személy sérelmére elkövetett természet elleni erőszakos fajtalanosság évenkénti változásainak elemzését az igen rövid időszakokra szóló külön megadott adatok miatt következtetések levonására alkalmatlannak tartottuk és ezért mellőztük.⁶

3. A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények területi megoszlása

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények területi (földrajzi) megoszlását fővárosi, megyénkénti bontásban, az 1975—1984 évek közötti időszakban vizsgáltuk.

Az alap- és minősített eseteket együttvéve az egyes egységek részvételi arányát a szintén az e fejezet végén található táblázatok mutatják.

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények eltérő minősítési alakzatainak területi megosztását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az 1975—1984-es évek időszakában az ország területén összesen 5 135 esetben valósították meg az erőszakos közösülés törvényi tényállását, területi egységenként átlagosan 256-ot.

Ebből vidéken követték el az esetek több mint négyötöd (85,6%) részét, a fővárosban a 14,4%-át. A fővároson kívül kiugró aránnyal Borsod- és Pest megye szerepel, az előbbi részesedése 14,2, az utóbbié 10,7%. Legalacsonyabb Vas (1,7%), Nógrád (2,1%) és Heves (2,8%) megyék részvételi aránya.

Figyelemre méltó, hogy a hagyományos egyetemi — oktatási központokkal rendelkező megyék —, mint Baranya, Csongrád és Hajdú-Bihar előfordulási aránya is viszonylag magas (4,4—2,9—6,8%).

Az ország legnagyobb megyéjének (Bács-Kiskun) részvétele 4,9%.

A dunántúli megyék (Baranya, Fejér, Győr, Komárom, Somogy, Tolna, Vas, Veszprém, Zala) együttesen adják az esetek csaknem egyharmad (30,8%), a tiszántúli területek (Békés, Borsod, Hajdú, Heves, Nógrád, Szabolcs, Szolnok) részvétele viszont meghaladja az egyharmad (35,9%) részét. Bács-Kiskun, Csongrád és Pest megye aránya 18,9%.

Az ipari — bányászati tevékenységet folytató megyék (Baranya, Borsod, Győr, Hajdú, Komárom, Nógrád, Pest, Veszprém, Zala) részesedése csaknem eléri az esetek felét (49,4%), a mezőgazdasági jellegű területek (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Fejér, Heves, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Tolna, Vas) aránya 36,2%. (7. sz. táblázat)

A szemérem elleni erőszak bűncselekményének területi megoszlása — 10 év átlagában — az alábbiak szerint alakult:

Tíz év alatt összesen 2 918 esetben követték el a bűncselekményt, területi egységenként átlagosan 145-öt. Ebből vidéken valósították meg az esetek négyötöd (79,1%) részét, a fővárosban 20,9%-át. A fővároson kívül kiugró értékkel — ennél a bűncselekményi kategóriánál — három megye: Pest, Borsod és Győr szerepel, 9,4—7,6 és 6,7%-os értékkel. Baranya, Békés, Csongrád, Komárom megyék részesedése csaknem azonos, 3,7 és 4,2% között van.

⁶ Az ismertetett adatokat az Igazságügyi Minisztérium Bírósági Főosztályától kaptuk.

7. sz. táblázat

Erőszakos közösülés

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Budapest	54	81	52	54	60	58	87	75	111	110
Baranya	32	23	20	25	14	17	33	18	31	13
Bács	32	34	21	28	22	23	23	23	25	23
Békés	20	11	25	62	11	16	17	17	12	16
Borsod	75	33	47	49	57	65	51	60	67	73
Csongrád	17	14	17	15	17	19	14	17	10	9
Fejér	22	17	16	20	22	8	16	13	23	26
Győr	27	14	16	6	11	33	22	17	11	26
Hajdú	30	36	28	30	25	29	31	35	28	49
Heves	17	14	6	5	5	14	13	16	20	35
Komárom	16	17	21	20	22	16	22	15	34	34
Nógrád	10	7	13	13	6	7	23	10	11	9
Pest	65	47	48	48	58	49	70	43	79	47
Somogy	13	24	15	18	17	18	31	12	27	30
Szabolcs	33	21	18	27	33	35	44	33	28	41
Szolnok	29	26	16	16	7	8	15	15	24	25
Tolna	17	9	8	12	10	10	9	12	13	26
Vas	11	7	9	5	3	10	6	15	13	10
Veszprém	20	18	17	19	21	16	18	13	34	35
Zala	12	11	11	14	8	12	16	24	19	16
Összesen:	552	464	424	486	429	463	561	483	620	653

Legalacsonyabb Nógrád (1,3%) és Zala (1,4%) megyék fertőzöttsége. Bács-Kiskun megye aránya 5,0%. (8. sz. táblázat)

A fejlettebb iparral rendelkező megyék (Baranya, Borsod, Győr, Hajdú, Komárom, Nógrád, Pest, Veszprém, Zala) részesedése meghaladja az esetek kétötöd (41,2%) részét, a mezőgazdasági jellegű területek (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Fejér, Heves, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Tolna, Vas) részesedési aránya 37,9%.

A vizsgált tíz évben összesen 948 esetben követték el a *természet elleni erőszakos fajtalanság* bűncselekmény törvényi tényállását, területenként átlagosan 47-et.

A vidéki részvételi arány ebben a bűncselekményi kategóriában éppen eléri az esetek háromnegyed (75,9%) részét, a fővárosé itt a legmagasabb 24,1%. Magasabb értékkel Pest és Borsod megyék jelentkeznek, 14,2 illetve 11,0%-kal. Nógrád megye részvételi aránya mindössze 4 eset, 0,4%. A többi megyék fertőzöttsége megközelítően azonos, nem haladják meg a 4,5%-ot, kivéve Fejér megyét, amelynek részesedése 5,4%.⁷ (9. sz. táblázat)

⁷ A BM. Adatfeldolgozó Csoportfőnökség Értékelő és Tájékoztató Osztálya által közölt adatok. Lásd még:: *Dávid Gábor: A bűnözés szerkezeti változásai. B. Sz. 1979. évi 2. sz. 46—55. old.*

8. sz. táblázat

Szemérem elleni erőszak

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Budapest	32	48	52	61	56	55	47	66	82	111
Baranya	5	6	10	11	13	9	12	18	20	11
Bács	11	14	13	10	14	12	12	10	28	22
Békés	18	15	6	13	13	9	14	8	12	15
Borsod	20	9	27	20	26	40	19	18	9	34
Csongrád	13	6	12	6	10	8	9	6	15	13
Fejér	18	18	24	20	17	17	18	8	15	18
Győr	20	33	7	24	8	23	12	24	29	16
Hajdú	26	14	6	8	14	2	5	11	9	10
Heves	7	4	13	4	28	5	10	10	12	7
Komárom	10	12	12	10	9	10	13	9	15	23
Nógrád	2	1	4	6	4	2	1	5	4	3
Pest	22	37	30	29	21	41	20	26	18	33
Somogy	6	7	9	10	9	15	11	8	24	12
Szabolcs	15	13	8	8	3	4	4	17	15	8
Szolnok	7	20	23	11	8	5	9	9	11	13
Toina	2	6	9	5	5	11	7	13	1	15
Vas	5	4	—	7	5	2	3	7	10	16
Veszprém	13	26	1	8	7	2	8	9	8	18
Zala	5	5	6	3	5	1	1	5	5	7
Összesen:	257	298	272	274	275	273	235	287	342	405

II. A kutatás előzményei

1. A kutatás tárgyának meghatározása

A kutatás tárgyának meghatározásakor — tanulmányunk elején említettekén kívül — abból a feltevésből indultunk ki, hogy a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nemcsak az összébűnözésen, hanem az erőszakos bűntettek átfogó körén belül is speciális csoportot alkotnak.

A feltevést — saját korábbi kutatásunk során nyert tapasztalatokon kívül — azon vizsgálatok megállapítására is alapoztuk, amelyeket a tárgykörben különböző koncepcióból kiindulva és eltérő módszerekkel az elmúlt 13 évben hazánkban végeztek.⁸

Kutatásunkban az erőszakos közösülés alap- és minősített eseteit, a szemérem elleni erőszak alap és minősített változatát valamint a természet elleni erőszakos fajtalanság alap-

⁸ Rózsa János—Münnich Iván: Az erőszakos nemi közösülés kriminológiája. OKKri Tanulmányok IX. kötet. Bp. 1972. 51—104. old.; Légrády Györgyné: Galerik szexuális bűnözése. OKKri Tanulmányok X. kötet Bp. 1973. 163—207. old.; Vavró István: Budapesten elbírált erőszakos nemi közösülések kriminálstatisztikai vizsgálata. Jogtudományi Közöny 1973. 10. sz. 540—546. old.; Vigh—Gönczöl—Kiss—Szabó: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. Bp. 1973. 372. l.; Rózsa János: Szexuális bűnözés. Bp. 1977. 422. l.; Molnár József: Galeribűnözés. Bp. 1971. 377. és 445—447. old.; Molnár József: Fiatalkorúak bűnözése a nagyvárosokban. OKKri Tanulmányok XIV. kötet 345—374. old.

9. sz. táblázat

Természet elleni erőszakos fajtalanság

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Budapest	27	23	15	23	14	28	11	22	40	25
Baranya	2	1	4	1	3	1	4	1	9	2
Bács	7	2	8	6	3	1	—	3	2	5
Békés	3	1	1	—	12	—	2	1	1	2
Borsod	7	7	7	6	9	7	15	10	8	29
Csongrád	2	1	2	3	6	2	3	3	6	15
Fejér	5	2	8	2	4	4	9	2	7	9
Győr	1	4	3	1	2	4	2	7	—	2
Hajdú	3	1	4	—	2	1	—	3	1	5
Heves	1	1	2	2	2	3	1	3	6	4
Komárom	—	1	1	5	6	—	2	1	5	1
Nógrád	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—
Pest	13	10	17	11	6	7	8	24	16	23
Somogy	6	—	2	4	1	1	2	3	—	2
Szabolcs	2	1	1	—	2	3	3	6	6	4
Szolnok	—	1	—	3	6	1	6	3	9	6
Tolna	1	—	1	2	4	—	1	1	8	5
Vas	2	3	—	1	4	1	2	—	—	3
Veszprém	2	4	2	1	3	2	5	7	3	8
Zala	4	1	2	—	2	6	11	4	9	1
Összesen:	89	64	81	71	92	72	87	105	136	151

és súlyosabban minősülő tényállását vizsgáltuk.⁹ Ezeket a bűncselekményeket összefoglaló közös ismerv az a körülmény, hogy az elkövető szexuális vágyának közösülés vagy fajtalanság útján történő felkeltése vagy kielégítése végett alkalmaz erőszakot vagy fenyegetést.¹⁰

2. A kutatás módszerének meghatározása

Korábbi vizsgálataink tapasztalatai arról győzték meg, hogy az adatfelvételre, a kutatás elvégzésére a büntetésvégrehajtási szak a legalkalmasabb, mégpedig akkor, amikor a kiszabott ítélet jogerőssé vált, és a büntetés letöltéséből bizonyos idő már eltelt. Ebben az időszakban az elítéltek többé-kevésbé már túltették magukat a cselekmény elkövetése, a büntetőeljárás és a jogerős ítélet okozta megrázkódtatáson, külső családi kapcsolataikat pozitív vagy negatív irányba rendezték. Ezekon kívül a büntetésvégrehajtás rendjét megtanulták, a zárka, illetve a munkahelyi kollektívába beilleszkedtek, bűncselekményüket mintegy kívülről látják és ítélik meg. Ez utóbbi főleg az első büntényes és a hosszabb időre elítélteknél

⁹ Büntető jogszabályok. Összeállította és jegyzetekkel ellátta: Kádár Krisztina—Moldoványi György. Bp. 1980. 197. § (1) és (2), 198. § (1) és (2), 200. § (1) és (2). 115—117. old.

¹⁰ Amint már említettük, a kerítés bűncselekménye minősített esetének [Btk. 207. § (3) b] vizsgálatának kutatásunkba való felvételét azért is mellőztük, mert e tényállás megvalósításakor az elkövető nem önmaga, hanem más személy szexuális vágya kielégítésének előmozdítása végett alkalmaz — haszonszerzés céljából — erőszakot avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést.

figyelhető meg, különösen olyan elkövetőknél, akik cselekményük megvalósítását nem ismerték be, és bűnösségüket jelenleg is tagadják.¹¹ A kutatási cél elérésére a kérdőíves módszert tartottuk a legalkalmasabbnak.

3. A kérdőív megszerkesztése

A kérdőív megszerkesztése során korábbi tapasztalatainkat is figyelembe vettük és arra törekedtünk, hogy túlsúlyban olyan kérdéseket fogalmazzunk meg, amelyekre adandó válaszok valóságát ellenőrizni tudjuk.

Ennek megfelelően a felteendő kérdéseket hét fő csoportra osztottuk, éspedig:

1. Az elkövetők személyéhez fűződő legfontosabb körülmények és előéletük,
2. a tett elhatározása,
3. a bűncselekmény végrehajtásának helye, ideje, módja, eszköze és az elkövetők érzelmi megnyilvánulásai,
4. a büntetőeljárás és elítélés,
5. a büntetés végrehajtása,
6. a szabadulás utáni helyzet,
7. viktimológiai kérdések.

4. A kutatás megszervezése

A kutatás tervezett beindítása előtt engedélyt kértünk és kaptunk az Igazságügyi Minisztérium Bírósági Főosztályától később meghatározandó, a mintában szereplő elítéltek periratainak tanulmányozására.

A Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága — kérésünkre — engedélyezte és biztosította a kutatás feltételeit és zavartalan elvégzését, melynek helyszínéül a Szegedi Fegyház és Börtönt jelölte ki.

A kutatás megkezdésekor először a periratokból, valamint az Intézet Igazgatási Szolgálatánál meglévő személyi anyagokból az objektív tényeket állapítottuk meg (pl. demográfiai adatok egy része, előélet, stb.) és ezután az így nyert ismeretek alapján folytattuk le a személyes beszélgetéseket az erre a célra fenntartott és némileg átalakított nevelői szobában.

5. Mintavétel

A kutatás megkezdésekor az ország különböző büntetésvégrehajtási intézményeiben 15 759 fő töltötte jogerős szabadságvesztés büntetését. Ebből 1165 felnőttkorú férfi nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmény elkövetéséért ítélték el, ez az összlétszám 7,3%-a volt.¹²

Az 1165 fő felnőttkorú férfi elítélt közül — a későbbiekben ismertetett szempontok alapján — választottuk ki a 100 fős mintasokaságot, akik az említett bűncselekményi csoport valamelyik tényállásának elkövetése miatt a Szegedi Fegyház és Börtönben töltötték jogerős szabadságvesztés büntetésüket.

A mintasokaság (100 fő) az alapsokaság (1165 fő) 8,5%-a volt.

¹¹ Szabó András egyik tanulmányában írja: „...megalapozottan állíthatjuk: a kialakult — és előljárójában ismertetett — kriminológiai koncepció továbbpítése csak a büntetésvégrehajtási (kényszernevelési) viszonyok kriminológiai tanulmányozása útján érhető el. A kriminológia elméleti továbbfejlődésének empirikus vizsgálati alapja csak a büntetésvégrehajtási kriminológia lehet.” Szabó András: Büntetőintézeti életrend kriminológiai vizsgálata. OKKRI IV. kötet Bp. 1966. 121. old

¹² Az IM Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokság Igazgatási Osztályától kapott adatok

A kiválasztásnál nem tettünk különbséget az alap és a minősített esetek megvalósítása szerint, viszont csak olyan elkövetőket vettünk figyelembe, akik önállóan vagy társtettesként hajtották végre a befejezett bűncselekményt. Mellőztük az olyan elítélteket is, akiket más bűncselekménnyel halmazatban elkövetett szexuális támadás miatt vontak felelősségre.

A Büntetésvégrehajtási Intézetben eltöltött idő alapján kiválasztott minta megoszlása a következő volt:

A büntetés a) első szakaszát töltötte	30 fő
b) második szakaszát töltötte	35 fő
c) harmadik szakaszát töltötte	35 fő

A cigány lakosság köréből 36 fő került ki (36,0%), speciális visszaeső 24 fő (24,0%) volt.¹³

10. sz. táblázat

Életkor és iskolai végzettség
(alapsokaság)

Életkor (év)	Összesen	Ebből iskolai végzettség										
		anal-fabéta	az általános iskola					középiskola			főiskola, egyetem	
			1—2	3—4	5—6	7	8	1—2	3—4	rett-é ségi	meg-kezdte	befe-jezte
18—19	60	5	—	2	12	7	33	—	—	1	—	—
20—21	127	8	3	6	19	16	71	2	2	—	—	—
22—23	106	5	—	—	11	14	70	—	5	1	—	—
24—26	162	5	1	13	7	9	110	4	9	4	—	—
27—30	215	7	7	13	18	11	132	7	12	6	—	2
31—35	147	3	6	7	10	9	95	2	7	6	—	1
36—40	94	3	2	5	11	7	54	—	5	6	—	1
41—45	71	1	4	8	10	4	38	—	2	3	—	1
46—	83	11	8	9	13	1	34	1	3	2	—	1
Összesen:	1065	48	31	64	111	78	637	16	45	29	—	6

¹³ A cigányság fogalmáról és a cigánybűnözésről lásd részletesen *Raskó Gabriella: Cigánybűnözésről. OKKri Tanulmányok. XIX. kötet. Bp. 1982. 5—88. old.; Tauber István: Hátrányos társadalmi helyzet, cigányság, bűnözés. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Bp. 1984.; Vavró István: A cigányság bűnözése vizsgálatának elméleti és módszertani kérdései. B. Sz. 1984. évi 2. sz. 65—68. old.; Tauber István: Ne tagadjuk le a valóságot. B. Sz. 1985. évi 2. sz. 64—68. old.*

6. Reprezentáció

A mintavétel elvégzése után elsődlegesen azt vizsgáltuk, hogy a kutatásba bevont mintasokaság mennyiben és milyen módon reprezentálja, illetve egyáltalán reprezentálja-e az e témakörben statisztikailag regisztrált alapsokaságot.

Az IM Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága szíves közreműködésével sikerült hozzájutni a tulajdonképpeni tiszta (steril) nemi erkölcs elleni bűncselekmények elkövetőinek országos adataihoz. Ily módon összehasonlítási lehetőség nyílt (sajnos már csak a 100 fős minta részletes feldolgozása után) az alap- és a mintasokaság alapvető ismérvei vonatkozásában. Nevezetesen ezt az összehasonlítást az elkövetőknek a kor, az iskolai végzettség, a családi állapot és a gyermekek száma szerinti ismérvek alapján kívántuk elvégezni. Az összehasonlítás eredményeit, illetve azok problematikáját röviden az alábbiakban mutatjuk be a mellékelt táblázatok adatai alapján. 10—13. táblázat)

11. sz. táblázat

Családi állapot és gyermekei száma
(alapsokaság)

Családi állapot	Nincs gyermeke	Gyermekei száma					Összesen:
		1	2	3	4	5 és több	
Nőtlen	439	15	8	1	—	1	463
Nős*	103	110	101	52	17	19	402
Elvált**	63	59	47	13	5	—	187
Özvegy	5	2	4	—	—	2	13
Összesen:	610	186	160	66	22	21	1065

* = ideértve az együttélő is

** = ideértve a különélő is

a) Mellőzve a részletszámításokat a kor szerinti összehasonlításnál (súlyozott számtani átlagot alkalmazva) az alábbiakat állapíthatjuk meg:

— Az 1065 főt kitevő *alap* (országos), a jelen tanulmány szempontjából fogalmilag azonos módon definiált sokaságban az átlagos életkor: $\bar{x} = \frac{31\,736}{1065} = 29,8$ év. Ezzel szemben a 100 főt magában foglaló *mintasokaság* átlagosa életkor: $\frac{2901}{100} = 29$ év.

A szórás nagysága az alapsokaság esetében: $\sigma = \sqrt{\frac{\sum f(x-\bar{x})^2}{\sum f}} = \sqrt{\frac{75\,798}{1065}} =$

$71,172 = 8,44$; a részletesen vizsgált mintasokaság esetében pedig: $\sigma = \sqrt{\frac{7162,3}{100}} =$
 $= 71,632 = 8,46$

12. sz. táblázat

Életkor és iskolai végzettség
(mintasokaság)

Életkor (év)	Összesen:	Ebből iskolai végzettség										
		Anal- fabé-	az általános iskola					középiskola			főiskola, egyetem	
			1—2	3—4	5—6	7	8	1—2	3—4	érett- ségi	meg- kezdte	befe- jezte
18—19	15	1	—	1	2	2	6	1	2	—	—	—
20—21	11	—	—	1	1	1	5	1	1	1	—	—
22—23	7	—	—	—	2	—	5	—	—	—	—	—
24—26	14	—	—	1	1	1	7	1	2	1	—	—
27—30	13	—	—	—	—	1	8	—	3	—	—	1
31—35	14	2	—	—	1	1	5	—	3	2	—	—
36—40	17	—	—	2	2	—	4	1	6	2	—	—
41—45	4	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—
46—	5	—	1	1	1	—	1	—	1	—	—	—
Összesen:	100	4	1	6	10	6	43	4	19	6	—	1

Amennyiben az alap- és a mintasokaság adatait csak az átlagos életkor és annak szórása alapján hasonlítjuk össze, egyértelmű lehet a megállapítás: a minta jól tükrözi a teljes valóságot. E mutatószám mellett azonban mind az alap-, mind a mintasokaságot illetően indokolt azok elosztását is vizsgálni — még mindig — a kor megoszlás szempontjából. Első megközelítésként, mint általánosító mutatószámokat a móduszt és az aszimmetriát említenénk.

$$\begin{aligned} \text{Az 1065 fős alapsokaság alapján átszámított egyenletes osztályközös módusz: } M_0 &= \\ &= 20 + \frac{67}{67-21} \cdot 2 = 21,63 \text{ év.} \end{aligned}$$

A mintasokaságban ez a mutatószám 18,5 korévben fogalmazható meg, mivel az alsó (minimum) szélső értékköz átlaga tekinthető módusznak.

Az eddig vázlatosan elmondottak és a csatolt táblázatok adataiból is ellenőrizhetően megállapítható, hogy a vizsgált jelenség körében mind az alap-, mind a mintasokaságnál igen erős baloldali aszimmetria érvényesül.

13. sz. táblázat

Családi állapota és gyermekei száma
(az elkövetési állapot szerint)
(mintasokaság)

Családi állapot	Nincs gyermeke	Gyermekei száma					Összesen:
		1	2	3	4	5 és több	
Nőtlen	32	5	1	—	1	—	39
Nős	13	12	7	10	2	4	48
Elvált	2	4	3	1	—	2	12
Özvegy	—	—	1	—	—	—	1
Összesen:	47	21	12	11	3	6	100

Az előbbieken számított adatokból az alapsokaság vonatkozásában a K. Pearson-féle aszimmetria nagysága:

$$A = \frac{\bar{x} - M_0}{\sigma} = \frac{29,8 - 21,63}{8,44} = 0,968$$

A mintasokaságban az aszimmetria tulajdonképpen már nem is értékelhető, éppen a szélső (minimum) érték kiemelkedő szerepe miatt. (Ugyanis egyenletes osztályközöket alapul véve a minimum érték egyben a módusz is.) Itt tehát az aszimmetria már kifejezetten fordított J alakot jelez, amely a baloldali aszimmetria speciális esete.

Még e kérdéskörben (a kor szerinti elosztás körében) szükségesnek látszik illeszkedésvizsgálatot is végezni.

E tekintetben, mint az illeszkedésvizsgálat legáltalánosabb — de igen „szigorú” — mutatója: a χ^2 próbáját alkalmaztuk. E vizsgálattal jelen esetben — tiszta illeszkedés vizsgálatáról lévén szó — arra keresünk választ, hogy a ténylegesen ismert alapsokaság, valamint a vizsgált mintasokaság elosztása hogyan hasonul, illeszkedik egymáshoz.

Adott esetben a

$$\chi^2 = \frac{\sum_{i=1}^r (f_i - n P_i)^2}{\sum_{i=1}^r n P_i} \quad \text{képlet alapján a próbafüggvény } i = 1 \text{ értéke: } 16,9.$$

Megjegyezzük, hogy az eredeti 9 csoportot 6 csoportba vontuk össze. Így az r (6), az alkalmazható szabadságfok (ν) = 6 - 1 = 5. A χ^2 táblázatban a $\chi^2_{\alpha} = 0,005$ szignifikancia szintet választva a kritikus érték 16,7. Következésképpen 5 ezrelékes szignifikancia szinten sem fogadható el az a hipotézis, hogy az alap- és a mintasokaság eloszlása illeszkedik egymáshoz, bár az eltérés minimális (0,2).

Amennyiben az alap- és a mintasokaság adatai birtokában az átlagos életkor konfidencia intervallumát az U próba alapján kívánjuk utólagosan ellenőrizni, ismét kedvező képet kapunk. A standard hiba a $\sigma_{\bar{x}} = \frac{\sigma}{\sqrt{n-1}} \cdot \sqrt{1 - \frac{n}{N}}$ képlet alapján esetünkben:

$$\sigma_{\bar{x}} = \frac{8,44}{9,949} \cdot \sqrt{1 - \frac{100}{1065}} = 0,807. \text{ Így az alapsokaság átlagának konfidencia intervalluma (mintaátlag } \pm \text{ a megfelelően választott hibahatár, } \sigma_{\bar{x}} \cdot u = \Delta \text{ (már a 0,683 megbízhatósági szinten, jelen esetben az egyszeres standard hiba határán belül található: } 29 \pm 0,807.$$

b) Problematikusabb a reprezentálás kérdése az iskolai végzettség és a családi állapot szerinti elosztás szempontjából. Ezért ezeknél az ismerveknél a matematika-statisztikai módszereit mellőzzük és csak néhány megjegyzésre szorítokozunk.

Az iskolai végzettség szempontjából minta és az alapsokaság eredeti csoportjaiban mutatkozó lényeges eltérést az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze (%-ban):

	Alapsokaságban	Mintasokaságban
8 ált. isk. végzettségű	59,81	43,00
nem érettségizett, középiskolába járt	5,73	23,00
Együtt:	65,54	66,00

A táblázatból is következtethető, hogy az említett csoportok összevonásával a χ^2 alapján számított illeszkedési próba eredménye is már az elfogadási tartományba esne.

c) Egyértelmű viszont a reprezentálás hiánya a családi állapot szempontjából a nőtlen és a nős csoportok arányainak jelentős eltérései miatt. (%-ban kifejezve):

	Alapsokaságban	Mintasokaságban
nőtlen	43,47	39,00
nős	37,75	48,00

d) A gyermekszám szempontjából a legkedvezőbb az illeszkedés a két sokaság között. A kis gyakoriságú csoportok szükséges összevonásával (az eredeti 6 csoport helyett 4 csoportot véve a szabadságfok $(v)=4-1=3$. A próbafüggvény értéke 8,52. A χ^2 táblázat $v=3$, $\chi^2_{0,025}$ szerinti érték 9,35. Vagyis 2,5%-os szignifikancia szinten is elfogadható az illeszkedés hipotézise.

Megítélésünk szerint a családi állapot kivételével az érintett ismervek szempontjából a minta reprezentálása többé-kevésbé elfogadható. A minden szempontból tökéletes reprezentálás hiánya az egyes csoportokon belüli vizsgálat eredményeit alapvetően nem befolyásolja, azaz az egyes minőségileg homogén csoportok főbb jellemzői ily módon is kifejezésre jutnak.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ КРИМИНОЛОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ, ВЫПОЛНЕННЫХ В ИСПРАВИТЕЛЬНО—ТРУДОВЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ В КРУГУ ОСУЖДЕННЫХ ЗА НАСИЛЬСТВЕННЫЕ
ПРЕСРУПЛЕНИЯ ПРОТИВ ПОЛОВОЙ НРАВСТВЕННОСТИ

(Резюме)

В статье показаны те методологические вопросы сбора и исследования фактов, которые автор изучал в исправительно трудовых учреждениях в кругу осужденных за насильственные преступления. Обоснованием темы, среди всего прочего, послужило и то, что в последние годы вместе с показателем всей преступности увеличилось и число совершенных преступлений против половой нравственности; в рамках изучаемых автором этой группы преступлений наибольший процент составляют изнасилования, принуждения к развратным действиям, а также случаи насильственных противоестественных развратных деяний. Насильственные преступления против половой нравственности в 1984 г. по отношению к предыдущему году увеличились на 9,8%, было выявлено 1209 преступлений такого характера.

В дальнейшем автор показывает главные морфологические особенности преступлений против половой нравственности в Венгрии в период между двумя мировыми войнами, а также за прошедшие последние двадцать лет. На основе таблиц анализируется динамика и структура насильственных преступлений против половой нравственности, а также их территориальное распределение.

Далее автор представляет гипотезу, которая в ходе исследований убедительно доказывалась, в соответствии с которой насильственные преступления против половой нравственности составляют специфическую группу не только в общем составе всех преступлений, но и в кругу насильственных преступлений.

При выборе методов исследования автор, на основе опыта предыдущих исследований, при сборе данных в исправительно-трудовых учреждениях считал наиболее приемлемым способ анкетирования.